

تحلیلی بر دیدگاه زنان روستایی در مورد اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات در تعاونی‌های زنان روستایی

شهرستان ارومیه

معصومه فروزانی^{۱*}، لطیف محمدزاده^۲

۱- استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان.

۲- دانشجوی دوره دکتری ترویج کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان.

نویسنده مسئول: معصومه فروزانی

m.forouzani@ramin.ac.ir

چکیده

در مطالعه حاضر به بررسی دیدگاه زنان روستایی در مورد اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی در تعاونی‌های زنان روستایی شهرستان ارومیه پرداخته شد. پژوهش حاضر از نوع تحقیقات کاربردی می‌باشد که به روش پیمایشی انجام شد. جامعه آماری شامل ۲۶۵ نفر از زنان روستایی عضو تعاونی‌ها در سطح شهرستان ارومیه بودند. با استفاده از جدول کرجسی و مورگان حجم نمونه ۱۵۲ برآورد و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه بود. برای تایید روایی پرسشنامه از نظر متخصصان بهره گرفته شد و به کمک یک مطالعه پیش راهنما و محاسبه ضریب آلفا کرونباخ ($\alpha=0.76$) پایایی آن تایید شد. نتایج به دست آمده نشان داد، فناوری ارتباطات و اطلاعات در دستیابی به توانمندی‌هایی همچون قدرت تاثیرگذاری، حق تصمیم‌گیری، کنترل زندگی، احساس ارزش داشتن و دسترسی به منابع چندان با اهمیت نبوده است. همچنین، دیدگاه زنان عضو تعاونی‌های روستایی در مورد تاثیر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی بر توانمندسازی آنان بر اساس متغیرهای سن، تحصیلات و میزان سابقه عضویت آنها در تعاونی‌های زنان روستایی متفاوت بوده است.

واژه‌های کلیدی: توانمندسازی، تعاونی زنان روستایی، فناوری ارتباطات و اطلاعات، شهرستان ارومیه.

زنان، نقش بسیار مهمی در رشد اقتصادی، ابعاد فرهنگی و معنوی و افزایش تولید مواد غذایی دارند. از این رو، نقش زنان در تحول همه جوامع انسانی، عاملی بنیادی محسوب می‌گردد (Beena, 2012). با شناخت به این که زنان نیمی از جامعه را تشکیل می‌دهند، پس نیروی بالقوه کار قلمداد می‌شود (مرشدی و کاظمی، ۱۳۹۲)، که جامعه به اشتغال آنان نیازمند است و خود نیز برای کمک به وضعیت اقتصادی و آینده خانواده خود نیازمند اشتغال می‌باشند (Weber and Ahmad, 2014; Deininger and Liu, 2013). تحقیقات اخیر نشان دهنده نقش عظیم زنان در ایجاد اشتغال و تولید است. طبق مطالعات صورت گرفته در سال ۲۰۱۰، نزدیک ۴۲ درصد کارآفرینان دنیا، زنان بوده‌اند (De Vita et al., 2014). چنانچه به اعتقاد بسیاری از کارشناسان، رشد و توسعه بدون مشارکت تمامی گروه‌ها و افراد جامعه به ویژه زنان امکان پذیر نمی‌باشد. از این رو، توجه به نقش گسترده زنان روستایی در فرایند توسعه بسیار مهم تلقی می‌شود. طوری که مسؤولان برنامه‌ریزی روستایی در چند سال اخیر به نقش زنان روستایی در توسعه توجهی ویژه‌ای مبذول داشته‌اند (احمدپور و همکاران، ۱۳۹۳).

بنابر گزارش بانک جهانی، زنان ۵۰٪ نیروی کار کشاورزی در جهان و تولید غذا برای دو سوم جمعیت دنیا را بر عهده دارند (زراء نژاد و منتظر حجت، ۱۳۸۴؛ علاء‌الدینی و رضوی، ۱۳۹۷). با اینکه زنان روستایی علاوه بر امور خانه‌داری، همسررداری و تربیت فرزندان، در فعالیت‌های کشاورزی نیز سهیم‌اند، اما هرگز از پایگاه اقتصادی-اجتماعی مناسبی که شایسته آنها باشد، برخوردار نبوده‌اند (Sanyang and Huang, 2008). از این رو، اشتغال و عضویت زنان در انجمن‌ها و تشکل‌های اقتصادی-اجتماعی، جهت کمک به بهبود وضعیت معیشتی، اجتماعی و فرهنگی آنها امری ضروری به نظر می‌رسد (احمدپور و همکاران، ۱۳۹۳). تاکیدات بسیاری است که اشتغال و عضویت زنان در انجمن‌ها و تشکل‌های اقتصادی-اجتماعی برای بهره‌مندی آنها از مزایای موجود، در دنیای کنونی امری ضروری به نظر می‌رسد (Mishra, 2012; Alexandru, 2007; Prasad and Sreedevi, 2007). در این راستا، تعاونی‌های زنان روستایی جزء الگوهای اقتصادی و اجتماعی شناخته شده‌ای هستند که توان کمک و تسریع مسیر توسعه و پایداری روستا به ویژه کمک به معیشت زنان روستایی را دارا می‌باشند (غلامعلی‌زاده و رضایی مقدم، ۱۳۸۸). نقطه شروع فعالیت تعاونی‌های زنان در ایران بر اساس مطالعات، جهت استفاده بهینه از نیروهای فعال جامعه برای ارتقاء سطح خانوار روستایی، توسعه پایدار و نهایتاً توانمند نمودن زنان، پس از تصویب اساسنامه شرکت‌های تعاونی روستایی زنان در دی ماه ۱۳۷۲ توسط هیات مدیره سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران محقق گردید. به گفته رییس اداره تعاونی‌های روستایی زنان، ۳۲۵ تعاونی زنان روستایی، با ۶۵ هزار نفر عضو در حال حاضر در کشور مشغول به فعالیت هستند (سازمان تعاون روستایی، ۱۳۹۴).

بسیاری از محققان بر این باورند آن دسته از خانوارهای روستایی که حداقل یکی از اعضایشان در تعاونی عضویت دارد، دارای وضعیت اقتصادی بهتری هستند و احتمال قرار گرفتن آنها در زمره گروه‌های فقیر نیز کمتر است؛ از این رو، ترویج و گسترش تشکلهایی از قبیل تعاونی‌های زنان در مناطق روستایی را می‌توان یکی از اقدامات مهم در راستای کاهش فقرای روستایی به شمار آورد (تکیه نژاد، ۱۳۹۰). علاوه بر این، توانمندسازی همیشه محور اصلی در نظریه‌ها و حتی اساسنامه‌های تعاونی‌ها بوده است و همواره در محور توجه مسؤولان قرار داشته است (پاریاب و همکاران، ۱۳۹۳). به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران امر، توانمندسازی زنان روستایی و دخالت دادن آنها در زمینه‌های گوناگون، منافع و حتی کسب درآمد بیشتری را برای خود زنان و خانواده آنها به همراه دارد (Peterson, 2004). اسمیت^۱، توانمندسازی را تشویق افراد به مشارکت بیشتر در اتخاذ تصمیم‌هایی می‌داند که بر فعالیت‌های آنها تاثیرگذار باشد. از این طریق می‌توان فرصت‌هایی را برای افراد فراهم آورد تا نشان دهند که می‌توانند ایده‌های خوبی خلق کنند و آن را عملی سازند (Butts et al., 2010). توانمندسازی، در واقع، کلیه فرایندهایی تصور می‌شود که باعث ایجاد آمادگی در فرد برای پذیرش نقش‌های اجتماعی می‌شود (صمدی و سوری، ۱۳۸۹). صیادبیدهدنی و همکاران (۱۳۹۱) به نقل از سازمان ملل متحد، مفهوم توانمندسازی را در پنج بعد خلاصه می‌کند که عبارتند از احساس ارزش داشتن، حق مالکیت و تصمیم‌گیری، حق دسترسی به فرصت‌ها و منابع، حق کنترل زندگی خود در محیط اجتماعی و در نهایت قدرت تاثیرگذاری بر محیط.

ابزارها و راهکارهای مختلفی توسط محققین برای توانمندسازی مطرح شده‌اند که یکی از آنها می‌تواند فناوری ارتباطات و اطلاعات (ICT)^۲ باشد. نقش و کارکردهای موثر فناوری اطلاعات و ارتباطات به عنوان محور بسیاری از تحولات امروزی امری انکارناپذیر است (صیادبیدهدنی و همکاران، ۱۳۹۱). مطالعات نشان می‌دهند که با برنامه‌ریزی صحیح، گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌تواند دسترسی مردم روستایی به انواع خدمات بهداشتی، آموزشی را بهبود بخشد و زمینه ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش سطح آگاهی در زمینه فعالیت‌های تولیدی، بازاریابی محصولات زراعی و غیر زراعی و در نهایت بهبود توانمندی را فراهم کند. به طوری که این فناوری به عنوان یکی از ابزارها و بسترهای توسعه همه جانبه محسوب می‌شود (مرشدی و کاظمی، ۱۳۹۲؛ غلامعلی‌زاده و رضایی‌مقدم، ۱۳۸۸). به گفته آیت و اعظمیان (۱۳۹۰)، فناوری ارتباطات و اطلاعات با قابلیت‌های مختلفی که دارد می‌تواند امکان آموزش از راه دور را در زمینه‌های مختلف فرهنگی و بهداشتی فراهم کند و موجب توانمندسازی، ارتقاء دانش و اطلاعات روستاییان به ویژه زنان روستایی شود. حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات، با ترسیم چارچوب مشخص و هموار ساختن مسیر پیشرفت زنان روستایی و تشویق آنان به کسب مهارت و دانش، آنان را به بالاترین رده‌های تصمیم‌گیری رهنمون می‌سازد (Terry

1 . Smith

2 .Information Communication Technology (ICT)

and Gomez, 2011). ماثور و آمبانی^۱ (۲۰۰۵) فناوری اطلاعات و ارتباطات را فرایند تولید، ذخیره‌سازی، پردازش، نشر، دستیابی و تبادل اطلاعات از طریق ظرفیت‌های مخابراتی و رسانه‌ای موجود، تعریف می‌کنند. به عبارت بهتر، ICT از تعامل سه بخش متمایز رایانه، اطلاعات و ارتباطات مخابراتی حاصل شده است. به طوری که فناوری ارتباطات و اطلاعات با ظرفیتی که در تولید و تبادل اطلاعات و دانش دارد، منجر به توانمندسازی افراد و ایجاد فرصت‌هایی برای بهبود وضع معیشتی و مالی افراد خواهد شد (Alexandru, 2007; Laizu et al., 2010).

این فناوری‌ها، چارچوبی را برای توسعه درازمدت و پایدار نیز فراهم می‌سازند (Davis, 2010). نتایج منتشر شده حاکی از قابلیت‌های عمده فناوری ارتباطات و اطلاعات در توسعه روستاها می‌باشد (حیدری، ۱۳۹۲). به همین دلیل صاحب‌نظران، فناوری اطلاعات و ارتباطات را عامل توانمندساز به ویژه در مناطق روستایی می‌دانند (Porter et al., 2012). زیرا، فناوری ارتباطات و اطلاعات با کمک به روستاییان در دسترسی به دانش فنی، دسترسی به اطلاعات بازار محصولات، افزایش فرصت اشتغال و در نهایت بهبود خدمات موجب غلبه بر موانع و توانمندسازی آنها خواهد شد (شیرافکن و همکاران، ۱۳۹۴، گل‌محمدی و همکاران، ۱۳۸۶). مطالعات متعددی در رابطه با نقش این فناوری‌ها در توانمندسازی افراد به‌ویژه روستاییان انجام شده است. ماثور و آمبانی (۲۰۰۵) در تحقیقی با عنوان "فرصت‌هایی برای توسعه: فناوری ارتباطات و اطلاعات در جوامع روستایی" نشان دادند، ورود فناوری ارتباطات و اطلاعات به روستا، توانمندسازی مردم روستایی را در پی داشته، به طوری که با ورود ICT فرصت‌های زیادی در زمینه اشتغال و سرمایه‌گذاری برای مردم روستا و کشاورزان فراهم شده است. همچنین، مطالعات مطبوعی لنگرودی و همکاران (۱۳۸۹) در زمینه تاثیرات اجتماعی و اقتصادی ICT روستایی در گرگان نشان داد، که گروه کاربران ICT، از لحاظ شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی وضعیت‌شان بهتر از گروه‌های غیر کاربر است. برخی از این مطالعات توانمندسازی فردی را مد نظر قرار داده و برخی دیگر توانمندسازی را در قالب یک نهاد مورد بررسی قرار داده‌اند؛ همچنان که علی بیگی و همکاران (۲۰۱۲) هم، توسعه ICT را وسیله‌ای برای توانمندسازی اشخاص و اجتماعات روستایی از جمله تعاونی‌های روستایی از طریق دسترسی بهتر به دانش و اطلاعات می‌دانند. با این وجود، مطالعات مدون بسیار کمی بر ترکیب هر دو جنبه، یعنی نقش این فناوری‌ها در توانمندسازی افراد در قالب نهادها و تشکل‌های مشخصی همچون تعاونی انجام شده است و این مهم به ویژه در مورد زنان روستایی بیشتر نادیده گرفته شده است؛ برای مثال، مطالعه پاریاب و همکاران (۱۳۹۲) در رابطه با نقش تعاونی‌های تولیدی در توانمندسازی زنان روستایی استان فارس، پژوهش لطیفی و همکاران (۱۳۹۱) با عنوان ارزیابی نقش تعاونی‌های فرش دستباف روستایی در توانمندسازی زنان قالیباف، و همچنین پژوهش ده‌حقی و همکاران (۱۳۹۲)، در زمینه نقش تعاونی‌های کشاورزی در توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی استان تهران، همگی بر نقش

---

1 . Mathur and Ambani

تعاونی‌ها در توانمندسازی پرداخته‌اند و تحقیقاتی که هر دو بعد ICT و تعاونی‌ها را باهم و آن هم در مورد توانمندسازی زنان روستایی پوشش داده باشد، بسیار اندک است. در همین راستا، پژوهش حاضر قصد دارد، دیدگاه زنان روستایی در مورد فایده‌مندی و اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی در تعاونی‌های زنان روستایی شهرستان ارومیه مورد بررسی قرار دهد.

در راستای هدف کلی فوق‌الذکر، اهداف اختصاصی زیر مورد نظر هستند:

۱. بررسی دیدگاه زنان عضو تعاونی در مورد اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش دسترسی به منابع تولید؛
۲. بررسی دیدگاه زنان عضو تعاونی در مورد اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش احساس ارزش داشتن؛
۳. بررسی دیدگاه زنان عضو تعاونی در مورد اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش حق مالکیت؛
۴. بررسی دیدگاه زنان عضو تعاونی در مورد اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش کنترل زندگی؛
۵. بررسی دیدگاه زنان عضو تعاونی در مورد اثر فناوری اطلاعات و ارتباطات در افزایش اثرگذاری؛

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، از نوع تحقیقات کاربردی^۱ است، چون نتایج حاصل از آن قابل بکارگیری در شرایط واقعی توسعه روستایی و نظام کشاورزی است. از نظر شیوه پژوهش جمع‌آوری و دریافت اطلاعات در حوزه مطالعات میدانی و همچنین از نظر ماهیت، کمی، که به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل ۲۶۵ نفر از زنان روستایی عضو تعاونی‌ها در سه تعاونی فعال در شهرستان ارومیه بود. تعداد ۱۵۲ نفر بر اساس جدول کرجسی و مورگان^۲ و با استفاده از روش تصادفی ساده به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند (N=۲۶۵). ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته و مصاحبه حضوری می‌باشد. پرسشنامه به کار گرفته شده در این تحقیق شامل سوالاتی در مورد اثرات فناوری ارتباطات و اطلاعات در توانمندسازی با ۳۱ گویه در قالب ۵ زیرشاخص شامل احساس ارزش داشتن (۶ گویه)، حق مالکیت و تصمیم‌گیری (۷ گویه)، حق دسترسی به منابع (۶ گویه)، حق کنترل زندگی (۶ گویه) و قدرت تاثیرگذاری (۶ گویه) در قالب طیف لیکرت ۵ قسمتی از خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۵ مورد سنجش قرار گرفت. برای سنجش اعتبار یا روایی پرسشنامه از نظر کارشناسان امور تعاون در اداره تعاون روستایی، اساتید و دانشجویان دوره دکتری کمک گرفته شد. همچنین، پایایی این پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۶ محاسبه شد. داده‌های جمع‌آوری شده با

---

1. Applied

1-Krejcie & Morgan

استفاده از نرم افزار SPSSwin20 در دو بخش توصیفی و استنباطی و TOPSIS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش تاپسیس جهت برای اولویت بندی تعاونی های زنان روستایی در سطح شهرستان ارومیه در تأثیرگذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات موجود در تعاونی ها بر زندگی اعضا و توانمندسازی آنها مراحل زیر دنبال شد.

- **مرحله اول:** به دست آوردن ماتریس تصمیم است، در این مرحله ماتریس تصمیم ارزیابی می شود که شامل m گزینه و n شاخص است در این ماتریس شاخصی که دارای مطلوبیت مثبت است، شاخص سود و شاخصی که دارای مطلوبیت منفی است، شاخص هزینه می باشد.
- **مرحله دوم:** این گام مربوط به رفع اختلاف مقیاس کردن ماتریس تصمیم است، در این گام مقیاس های موجود در ماتریس تصمیم بدون مقیاس می شوند. به این ترتیب که هر کدام از مقادیر بر اندازه بردار مربوط به همان شاخص تقسیم می شود.
- **گام سوم:** وزن دهی به ماتریس نرمال شده که برای این قسمت از روش های مختلف مثل، پانل متخصصین، مک گرانهان، تحلیل مؤلفه های اصلی و ... می باشد که روش تحلیل مؤلفه های اصلی از برتری خاصی نسبت به سایر روش ها دارد و در این تحقیق نیز از این روش استفاده شد (کلانتری، ۱۳۹۱).
- **گام چهارم:** تعیین راه حل ایده آل مثبت و راه حل ایده آل منفی که در قالب دو گزینه مجازی A^+ و A^- به صورت زیر تعریف می شوند:

$$A^+ = \{(\max_{i \in J} v_{ij}), (\min_{i \in J} v_{ij}) \mid i = 1, 2, 3, \dots, m\} = \{V^*1, V^*2, \dots, V^*j, \dots, V^*n\}$$

$$A^- = \{(\min_{i \in J} v_{ij}), (\max_{i \in J} v_{ij}) \mid i = 1, 2, 3, \dots, m\} = \{V-1, V-2, \dots, V-j, \dots, V-n\}$$

$$J = \{j=1, 2, 3, \dots, n\} \rightarrow \text{زهای مربوط به شاخص سود}$$

$$J' = \{j=1, 2, 3, \dots, n\} \rightarrow \text{زهای مربوط به شاخص هزینه}$$

- **گام پنجم:** به دست آوردن اندازه فاصله بین هر گزینه n بعدی با استفاده از روش اقلیدسی؛ یعنی فاصله گزینه i از گزینه های ایده آل مثبت و منفی بدست می آید.

$$S_{i*} = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2} \quad i = 1, 2, 3, \dots, m$$

$$S_{i-} = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2} \quad i = 1, 2, 3, \dots, m$$

- **گام ششم:** محاسبه نزدیکی نسبی به راه حل ایده آل که از طریق فرمول زیر به دست می آید:

$$C_{i*} = \frac{S_{i-}}{S_{i*} + S_{i-}} \quad 0 < C_{i*} < 1$$

- **گام هفتم:** رتبه بندی گزینه‌ها است که در این مرحله مقادیر به دست آمده از گزینه‌ها به ترتیب C_i رتبه بندی می شود (کلانتری، ۱۳۹۱).

یافته‌ها

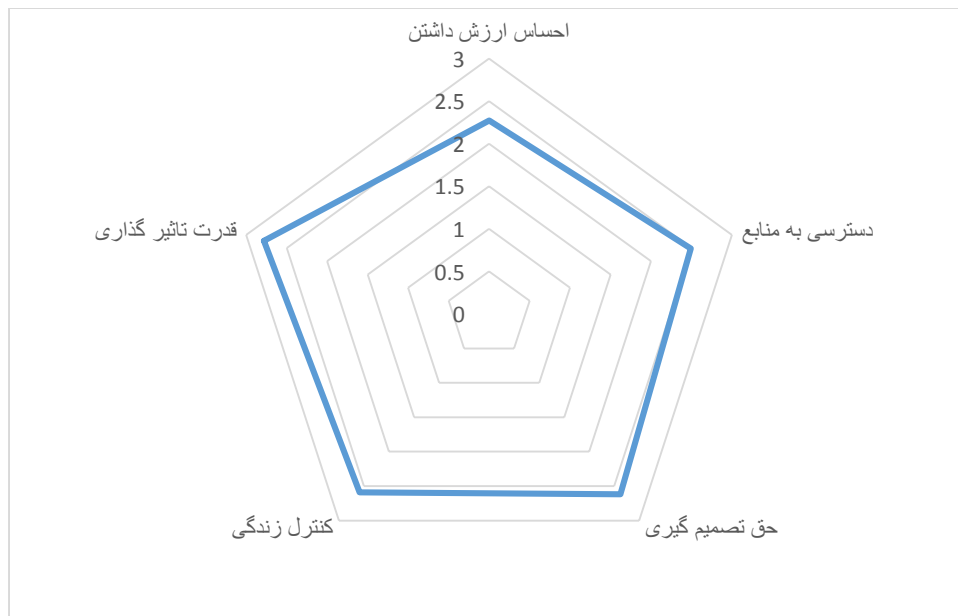
ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان

مطابق با یافته‌های به دست آمده، میانگین سن افراد نمونه تحقیق حاضر ۳۶ سال بود. کمترین تعداد افراد نمونه به گروه سنی زیر ۳۰ سال (۱۷/۱ درصد) و بیشترین تعداد افراد پاسخگو به گروه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال (بیش از ۶۵ درصد) تعلق داشت. از تعداد کل افراد نمونه، بیشترین تعداد افراد (۱۰۷ نفر) به صورت عادی در تعاونی زنان عضویت داشتند، در حالی که ۲۱ نفر به عنوان کارشناس و ۲۴ نفر هم در سمت هیئت مدیره مشغول فعالیت بودند. از کل تعداد پاسخگویان ۸۴ نفر (۵۵/۳ درصد) در تعاونی زنان روستایی چنقرالوی، ۳۷ نفر (۲۴/۳ درصد) در رحیم آباد و ۳۱ نفر (۲۰/۴ درصد) در کریم آباد عضویت داشتند. همچنین، بیشتر زنان عضو تعاونی دارای سطح سواد سیکل و پایین‌تر (۸۷) نفر بودند و تنها ۱۸ نفر یعنی کمتر از ۱۲ درصد افراد، مدارک تحصیلی فوق‌دیپلم و بالاتر داشتند. بیشترین تعداد (۶۰ درصد) افراد نمونه دارای سابقه کمتر از ۱۰ سال عضویت در تعاونی بودند.

واکاوای دیدگاه پاسخگویان در مورد فایده‌مندی فناوری ارتباطات و اطلاعات در توانمندسازی

دیدگاه پاسخگویان در مورد اثرات فناوری ارتباطات و اطلاعات بر اساس پنج مولفه توانمندسازی در نمودار ۱ ارائه شده است. نتایج حاکی از آن است که ICT بیشترین تأثیر را بر مؤلفه "قدرت تاثیرگذاری" (میانگین ۲/۷۸)، نسبت به بقیه مؤلفه‌ها دارد در

حالی که مؤلفه "دسترسی به منابع" (میانگین ۲/۴۹)، در رتبه پایین‌تری نسبت به سایر مؤلفه‌ها قرار دارد، هر چند یافته‌ها نشان می‌دهد که در بین زنان مورد مطالعه، هر پنج مؤلفه توانمندسازی از میانگین پایینی برخوردار است. بدین معنا که از نظر پاسخگویان، نقش فناوری ارتباطات و اطلاعات در دستیابی به توانمندی‌هایی همچون قدرت تاثیر گذاری، حق تصمیم‌گیری، کنترل زندگی، احساس ارزش داشتن و دسترسی به منابع، چندان با اهمیت نبوده است. میانگین کل مؤلفه‌ها نیز ۲/۶۰ بدست آمد.

نمودار ۱. نمودار تار عنکبوتی میانگین مؤلفه‌های توانمندسازی

به منظور مقایسه میانگین دیدگاه‌های زنان پاسخگو، بر حسب سن، نوع تعاونی روستایی و میزان سابقه عضویت در تعاونی با توجه به سه سطحی بودن متغیرها مستقل و فاصله‌ای بودن مقیاس متغیر وابسته و همچنین نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون F استفاده شد. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که دیدگاه زنان عضو تعاونی‌های روستایی در مورد توانمندسازی ناشی از تاثیر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، بر اساس سن و میزان سابقه عضویت آنها در تعاونی‌های زنان روستایی متفاوت بوده است. با توجه به معنی‌دار بودن آزمون به منظور بررسی این که تفاوت‌های معنی‌دار شده در کدام گروه‌ها می‌باشد از آزمون دانکن استفاده شد. نتایج این مرحله نشان دادند که افراد دارای میانگین سنی بالاتر نسبت به افراد کم سن و سال‌تر، نظر مساعدتری در مورد توانمندسازی ناشی از تاثیر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی داشتند. همچنین زنان با میزان سابقه ۱۶ سال و بیشتر، دیدگاه مطلوب‌تری نسبت به نقش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در توانمندسازی داشتند. این در حالی است که اختلاف معنی‌داری در دیدگاه پاسخگویان به تفکیک نوع تعاونی روستایی وجود نداشت (جدول ۱).

جدول ۱. مقایسه میانگین میزان توانمندسازی زنان عضو تعاونی بر اساس سن، نوع تعاونی و سابقه عضویت (n=152)

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	میانگین	مقدار F	Sig.	Duncan
سن	۳۰ سال و کمتر	۲۶	۶۰/۲۵ ^a	**۵/۶۴۰	۰/۰۰۱	c > b و a
	۳۱ تا ۴۰ سال	۹۵	۶۲/۶۶ ^b			
	۴۱ سال و بیشتر	۳۱	۷۲/۲۲ ^c			
نام تعاونی روستایی	چنقرالوی	۸۴	۶۶/۲۵	۱/۱۱۲	۰/۱۴۵	-
	رحیم آباد	۳۷	۶۸/۵۵			
	کریم آباد	۳۱	۷۲/۳۸			
عضویت سابقه	۱۰ سال و کمتر	۸۵	۶۰/۲۵ ^a	**۶/۲۳۵	۰/۰۰۰	c > b و a
	۱۱ تا ۱۵ سال	۳۷	۶۱/۴۴ ^b			
	۱۶ تا و بیشتر	۳۰	۷۰/۳۳ ^c			

** : p ≤ 0/001

با توجه به اینکه فراوانی بعضی سطوح متغیرهای ذکر شده در جدول ۲ کمتر از حد مجاز (حداقل ۲۵ نفر) برای انجام آزمون واریانس یک طرفه می باشد، بنابراین انجام آزمون مزبور میسر نیست و به منظور مقایسه میانگین دیدگاه‌های زنان عضو تعاونی روستایی شهرستان ارومیه، بر حسب نوع عضویت در تعاونی و میزان تحصیلات از آزمون غیرپارامتری کروسکال والیس استفاده گردید. نتایج به دست آمده نشان می دهد که اختلاف معنی داری در دیدگاه پاسخگویان نسبت به فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در توانمندسازی، به تفکیک نوع عضویت افراد در تعاونی زنان روستایی وجود نداشته است. اما اختلاف معنی داری در دیدگاه پاسخگویان به تفکیک میزان تحصیلات افراد نمونه وجود داشت. به عبارت دیگر، زنانی که دارای مدرک دیپلم به بالا هستند، در قیاس با زنانی که از مدرک سیکل و پایین‌تر برخوردار هستند، اعتقاد قوی‌تری داشتند که فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی نقش مفیدی در توانمندسازی زنان روستایی داشته‌اند (جدول ۲).

جدول ۲. مقایسه میانگین میزان توانمندسازی زنان عضو تعاونی بر اساس نوع عضویت و سطح سواد (n=152)

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	میانگین رتبه‌ای	درجه آزادی	کای اسکویر	Sig.
نوع عضویت تعاونی زنان روستایی	عادی	۱۰۷	۶۰/۶۹	۲	۱/۲۳۸	۰/۵۳۹
	کارشناس	۲۱	۶۳/۰۲			
	هیئت مدیره	۲۴	۵۵/۸۰			
سطح سواد	سیکل و پایین‌تر	۸۷	۷۰/۱۶	۲	* ۸/۳۸	۰/۰۱۰
	دیپلم	۴۷	۷۹/۲۷			
	فوق دیپلم و بالاتر	۱۸	۸۵/۹۲			

** : p ≤ 0/05

برای پاسخ به این سوال که از نظر زنان روستایی، فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در مورد کدام یک از مولفه‌های توانمندسازی مفیدتر بوده است، از آزمون اندازه‌گیری مکرر استفاده شد. فرضیه اصلی رویکرد تحلیل واریانس چند متغیره آن است که بردار متغیرهای وابسته از یک توزیع نرمال چند متغیره تبعیت می‌کند و ماتریس‌های واریانس-کوواریانس در بین سلول‌هایی که بر اساس اثرات بین آزمودنی‌ها تشکیل شده‌اند، برابر هستند. به همین خاطر در دستور تحلیل واریانس چند متغیره آزمون ام‌باکس^۱ تعبیه شده است. جدول ۳ نتایج آزمون ام‌باکس را جهت بررسی فرضیه برابری واریانس‌ها نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود آزمون ام‌باکس در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار نمی‌باشد. بنابراین، نتیجه گرفته می‌شود که فرضیه برابری واریانس‌ها برقرار می‌باشد و استفاده از آزمون اندازه‌گیری مکرر بلامانع است.

جدول ۳. آزمون ام‌باکس برای بررسی مفروضه یکسانی کوواریانس

Sig	درجه آزادی ۲	درجه آزادی ۱	مقدار F	آزمون باکس
۰/۵۷۹	۲۰۵۶۵/۹۴۲	۳۰	۰/۹۸۴	۲۹/۷۴۲

نتایج مقایسه میانگین بین مؤلفه‌های توانمندسازی با استفاده از آزمون اندازه‌گیری مکرر در جدول ۴ آورده شده است. مطابق نتایج این جدول، میانگین مولفه قدرت تاثیرگذاری از بقیه مؤلفه‌ها بالاتر بوده و این اختلاف معنادار است. همچنین، با توجه به نتایج جدول ۴، مؤلفه‌های دسترسی به منابع و احساس ارزش داشتن در وضعیت نامطلوبی نسبت به بقیه مؤلفه قرار دارند.

جدول ۴. مقایسه میانگین مؤلفه‌های توانمندسازی

مؤلفه‌های توانمندی	میانگین	سطح معنی‌داری
قدرت تاثیرگذاری	۱۸/۳۷ ^a	۰/۰۰۱
کنترل زندگی	۱۶/۷۱ ^b	
حق تصمیم‌گیری	۱۵/۵۸ ^b	
دسترسی به منابع	۱۴/۹۷ ^b	
احساس ارزش داشتن	۱۳/۶۶ ^b	

^۱ . Box's M

اولویت‌بندی تعاونی‌های زنان روستایی در منطقه مورد مطالعه در تأثیرگذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات

در نهایت برای اولویت‌بندی تعاونی‌های زنان روستایی در منطقه مورد مطالعه در تأثیرگذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی اعضای تعاونی‌ها در شهرستان مورد مطالعه از روش تاپسیس استفاده شد. نتایج این بخش در جدول ۵ ارائه شده است. بر اساس نتایج جدول ۵ می‌توان گفت که از میان سه تعاونی زنان روستایی در سطح شهرستان ارومیه، تعاونی زنان روستای رحیم‌آباد عملکرد مناسبی نسبت به سایر شرکت‌های تعاونی داشته است، این در حالی است که تعاونی زنان روستای کریم‌آباد در مقایسه با دو تعاونی دیگر در سطح شهرستان از عملکرد پایینی برخوردار می‌باشد.

جدول ۵- اولویت‌بندی تعاونی‌های زنان روستایی در منطقه مورد مطالعه از منظر تأثیرگذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات

رتبه	CL*i	نام تعاونی
۱	۰/۷۰۹	رحیم‌آباد
۲	۰/۶۲۶	چنقرالو
۳	۰/۲۲۱	کریم‌آباد

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

رویکرد تعاونی یکی از بهترین سازوکارهای مشارکت نظام‌مند مردمی در فعالیتهای اقتصادی اجتماعی است که اشتغال و معیشت پایداری را برای اقشار آسیب‌پذیر و کم‌درآمد ایجاد می‌کند. در این میان، تغییرات دیدگاه‌ها نسبت به جایگاه زنان یکی از مهم‌ترین تحولات است. لزوم مشارکت زنان در فعالیتهای اجتماعی به فراوانی مورد بحث کارشناسان و صاحب نظران بوده است و مکرراً توصیه شده است که عضویت زنان در انجمن‌ها و تعاونی‌های مختلف امری ضروری می‌باشد. اشتغال بانوان و زنان روستایی در تعاونی‌های مربوطه، افراد وظیفه‌شناس بیشتری را در خدمت این بخش قرار می‌دهد. همین امر بررسی و پژوهش در این زمینه را دوچندان می‌کند. با توجه به اهمیت این موضوع، پژوهش حاضر به بررسی و ارزیابی اهمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی زنان عضو تعاونی‌های روستایی در سطح شهرستان ارومیه از دیدگاه اعضای تعاونی زنان روستایی پرداخت. نتایج حاکی از آن است که زنان با سابقه عضویت و میانگین سنی بالاتر، دیدگاه مساعدتری نسبت به فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در توانمندسازی زنان روستایی داشتند. در مصاحبه‌های صورت گرفته توسط نگارندگان هم این نتیجه مورد تأیید واقع شد. زیرا زنان جوان‌تر و با سابقه

عضویت کمتر، بیشتر مجرد بودند و تجربه زندگی مشترک و سایر مسؤولیت‌های خانوادگی را نداشتند، از این‌رو، در پاسخ به سؤالات تحقیق حاضر که بیشتر در رابطه با توانمندسازی و فایده‌مندی فناوری و ارتباطات در زندگی خانوادگی بوده است، اغلب بی‌نظر بودند. از این‌رو، توصیه می‌شود در پژوهش‌های آتی برای بررسی توانمندسازی نسبت به این نکته توجه کافی از سوی پژوهشگران مبذول شود. بنابراین یکی از دلایل دیدگاه مساعدتر زنان با سن بالاتر و سابقه عضویت بیشتر نسبت به فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در توانمندسازی زنان روستایی می‌تواند ناشی از همین تجربه زندگی متاهلی و مسؤولیت‌های خانوادگی باشد. توانمندسازی زنان عضو تعاونی روستایی با توجه به فناوری اطلاعات و فناوری یکی از اهداف توسعه هزاره سوم است. در نتیجه بکارگیری توان، ظرفیت و استعداد این قشر زحمت‌کش به قصد بهره‌گیری حداکثر از نیروی انسانی جامعه روستایی، مستلزم شناخت بهتر و دقیق‌تر فعالیت‌های آنها می‌باشد.

همچنین مطابق با نتایج حاصله از تحقیق، زنان با سطح سواد بالاتر، دیدگاه مساعدتری نسبت به فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی در توانمندسازی زنان روستایی داشتند. یعنی زنان عضو تعاونی روستایی که مدارک و تحصیلات بالاتری داشتند، در قیاس با اعضای که از سطح سواد پایین‌تری برخوردار بودند یا بی‌سواد بودند، اعتقاد قوی‌تری داشتند که فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی نقش مفیدی در توانمندسازی زنان روستایی بازی کرده است. سطح سواد بالاتر برای همه افراد جامعه به ویژه زنان روستایی که اکثر قشر محروم جامعه به شمار می‌روند، مزیتی است که از داورهای ذهنی و اخلاقی تاثیر می‌پذیرند و شیوه رویارویی زنان روستایی را با محیط اطراف شکل می‌دهد. این امر به نوبه خود موجب می‌شود زنان روستایی در استفاده از منابع در دسترس و انتخاب نوع بازخورد مسؤولیت بیشتری احساس کنند. بنابراین، سطح سواد این امکان را فراهم می‌کند که فرد چالش‌های جدیدی را تجربه کند و زنان روستایی از حالت انفعالی به وضعیتی فعال برسند. به عبارتی سواد بیشتر، توانمندی خاصی است که می‌تواند زنان عضو تعاونی روستایی را از انسانی منفعل به انسانی فعال تبدیل کند که مورد نیاز جوامع روستایی و خانواده وی است. زیرا، با توجه به نقش مهم زنان روستایی در کشاورزی و فعالیت‌های تولیدی، مشارکت آنان در تعاونی‌ها از یک طرف باعث تسریع توسعه کشاورزی، و از طرف دیگر باعث رفاه این قشر محروم خواهد شد. البته علیرغم تأثیر بسزای تعاونی‌ها در توسعه روستایی، مشارکت زنان روستایی و عضویت آنان به دلایل گوناگونی از قبیل مسائل فرهنگی و مذهبی، نگرش منفی مردان به فعالیت اجتماعی و حضور زنان در ارگان‌های مختلف از جمله تعاونی‌ها، دسترسی کمتر به منابع مالی و امکانات، موانع قانونی و عدم استقلال زنان روستایی بسیار ناچیز بوده است.

از آنجا که در نتایج تحقیق حاضر نشان داده شد، فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در مؤلفه "قدرت تاثیرگذاری" نسبت به سایر مؤلفه‌های توانمندسازی بیشتر بوده است، بنابراین یکی از پیش‌زمینه‌های لازم برای مشارکت بیشتر زنان در فعالیت‌های اجتماعی و یا اقتصادی به کمک این فناوری‌ها قابل تقویت کردن است. از این رو پیشنهاد می‌شود تا امکان استفاده بیشتر از رایانه و

اینترنت به وسیله مسؤلان شهرستان به منظور افزایش توانمندی زنان عضو تعاونی‌ها، و اتخاذ تدابیری به منظور ایجاد و ترویج نظامی مبتنی بر فناوری ارتباطات و اطلاعات جهت افزایش کارآرایی و اثر بخشی هر چه بهتر این بخش فراهم شود. همچنین، با توجه به نتایج حاصله پیشنهاد می‌شود که، در پژوهش‌های آینده به بررسی زیرساخت‌ها، اعم از سخت‌افزاری، حقوقی، قانونی و فرهنگی پرداخته شود، و تاثیر این فاکتورها بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه مورد ارزیابی قرار گیرد. با توجه به اینکه چشم‌انداز بلند مدت ایجاد تعاونی‌های زنان روستایی، توانا ساختن زنان عضو برای راه‌اندازی فعالیت‌های کوچک درآمدزا و در نهایت ارتقاء سطح زندگی زنان روستایی بوده است، لذا، شایسته است که تعاونی‌ها، زنان را از خدمات مورد نیاز بهره‌مند سازند و در جهت تشویق آنها برای گرایش به عضویت در تعاونی‌های اقدامات لازم صورت گیرد. ارقام به دست آمده مربوط به استفاده از اینترنت و فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی به طور کلی است و طبق بررسی‌ها درصدهای مربوط به استفاده تخصصی از اینترنت در تعاونی‌ها بسیار پایین است. اما نباید نادیده گرفت که سرعت رشد وسایل ارتباطی و فناوری‌های تبادل اطلاعات در سال‌های اخیر در شرکت‌ها، سازمان‌ها و سایر تشکلهای در ایران بالا بوده است. از جمله می‌توان به افتتاح بیش از ۲۰۰۰ دفتر پروژه و دفاتر ارتباطات و فناوری اطلاعات روستایی در دهه اخیر اشاره کرد (عناستانی و وزیری، ۱۳۹۰). با توجه به اختلاف معنادار دیدگاه زنان عضو تعاونی‌های روستایی نسبت به فایده‌مندی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در مؤلفه "قدرت تاثیرگذاری" نسبت به بقیه مؤلفه‌ها و ناکارآمدی این فناوری‌ها در مولفه "دسترسی به منابع"، می‌توان نتیجه گرفت که انتشار و تأثیرگذاری فناوری ارتباطات و اطلاعات در تعاونی‌های زنان روستایی هنوز به مرحله بازدهی نرسیده است. نتایج حاصل از تحقیقات آستین‌فشان و همکاران (۱۳۹۶) با نتایج تحقیق حاضر همپوشانی دارد. می‌توان چنین نتیجه گرفت با توجه شرایط کنونی و ارضای نیازهای فرد در جامعه، تعاونی زنان روستایی به عنوان محیطی اجتماعی، زمینه‌ای را فراهم می‌سازد تا زنان بیرون از خانه و در متن جامعه خود به مشارکت در امور بپردازند و حتی در سطوح بالاتر از محیط خانواده در متن تصمیم‌گیری‌های جامعه قرار گیرند و به نوعی باعث توانمند شدن اعضای خود در ابعاد مختلف نظیر اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و روانی شود. از طرف دیگر، که در گذشته با توجه به شرایط خاص فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و تولید کم اطلاعات، فناوری اطلاعات و ارتباطات جنبه همگانی نداشت و بخش ضروری از نیاز بشری به حساب نمی‌آمد. اما اکنون نیاز به اطلاعات و دسترسی به آن جهت رشد و همگام شدن با دنیای امروزی بسیار پراهمیت است و رکن اساسی توسعه به شمار می‌رود. در نتیجه زنان به ویژه زنان روستایی در قالب تعاونی‌ها و سایر تشکلهای نیز می‌توانند از مزایا و پتانسیل‌های این فناوری بهره‌مند شوند و از آن در جهت پیشبرد اهداف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود و خانواده‌هایشان بهره‌مند شوند. برای تحقق این هدف و نتایج حاصله از پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود، کارگاه‌های آموزشی، برنامه‌ها و کلاس‌های متناسب با وضعیت زنان در تعاونی‌های روستایی تدارک دیده شود. در این زمینه می‌توان از وسایلی که بیشتر موجود هستند و زنان عضو در روستاها بیشتر به آنها دسترسی دارند مثل آموزش

از طریق بسته‌های اطلاعاتی اینترنتی به کمک دستگاه‌های تلفن همراه هوشمند بهره گرفت. بدین منظور تأسیس تعاونی زنان روستایی می‌تواند زمینه مشارکت فعال زنان را در عرصه‌های مختلف اقتصادی اجتماعی فراهم ساخته و باعث توانمندسازی و دسترسی بیشتر آنان به فناوری اطلاعات و ارتباطات شود. زیرا توانمندسازی زنان یکی از اهداف توسعه انسانی است که به معنای افزایش شناخت، خودآگاهی، قابلیت اعتماد و گسترش آزادی انتخاب زنان توسط خودشان است. همچنین، در برنامه‌ریزی‌های توسعه روستایی در چشم‌انداز کشور، لزوم توجه به عوامل بیان شده لازم می‌باشد. در نتیجه، مسئولین باید به دنبال روش‌هایی برای افزایش انگیزه زنان روستایی، به منظور شکوفایی ظرفیت‌ها و توانایی زنان و دختران و همچنین زمینه بکارگیری این استعدادها باشند. در بخش اولویت‌بندی تعاونی‌های زنان روستایی در منطقه مورد مطالعه در تأثیرگذاری فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی اعضای تعاونی‌ها در شهرستان مورد مطالعه با استفاده از روش Topsis استفاده شد. نتایج این بخش نشان داد که از میان ۳ تعاونی زنان کریم‌آباد در مقایسه با دو تعاونی دیگر در سطح شهرستان عملکرد پایینی برخوردار می‌باشد. بنابراین پیشنهاد می‌شود مسئولان در سطح شهرستان، اعضای شورا و همچنین دهیاری روستای کریم‌آباد با هماهنگی هم در بهبود شرایط تعاونی از لحاظ تهیه سخت‌افزاری از قبیل رایانه، وسایل کار در زمینه صنایع دستی و تولیدات مختلف روستایی اقدام نمایند. همچنین لازم است دوره‌های آموزشی هم به صورت مرتب با توجه به نیاز اعضای آن تعاونی برگزار شود.

در نهایت امروزه با توجه به نرخ بالای تورم و هزینه‌های بالای دولتی در ایجاد اشتغال برای افراد بیکار در روستاها که تبعاتی چون مهاجرت به شهرها و اختلالات و مشکلات لجام گسیخته شهری را به دنبال دارد، نقش تعاونی‌های زنان روستایی به عنوان یکی از ارکان اقتصادی در ایجاد اشتغال و بهره‌مندی از قابلیت‌ها و توانایی‌ها و مهارت‌های نیروی انسانی روستائیان از جمله زنان روستایی و با استفاده از تجمع سرمایه‌های اندک موجود آنها و نیز حمایت تکمیلی در قالب طرح‌های اعتباری دولت به آنها، بسیار حایز اهمیت است. اهمیت تعاونی‌های زنان روستایی به ویژه با در نظر گرفتن پوشش حجم زیادی از قشر محروم جامعه که همان زنان روستایی هستند، با استفاده از ارتباطات، دسترسی به فناوری و اطلاعات، کمک به منافع اقتصادی خانوارهای روستایی و ارتقاء جایگاه اعضا بدون نیاز به سرمایه‌گذاری و ریسک بالا دو چندان است.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل انجام طرح پژوهشی (شماره ۲۱/۹۵۱) مصوب در دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان است شایسته است که از حمایت مالی دانشگاه در انجام این طرح تشکر و قدردانی شود.

فهرست منابع

۱. احمدپور، امیر. عبدی ترکامی، محدثه. و سلطانی، شهره (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر موفقیت صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی شهرستان قائمشهر، فصلنامه تعاون و کشاورزی، سال ۳، شماره ۱۲، صص ۳۴-۱۱.
۲. آستین‌فشان، ثریا، علم‌پیگی، امیرحسین، کرمی‌دهکردی، اسماعیل و غلامی، مصیب. (۱۳۹۶)، واکاوی تاثیر آگاهی‌های اجتماعی بر مقدار توانمندی زنان روستایی (بخش زنجانرود شهرستان زنجان)، فصلنامه علمی-پژوهشی زن و جامعه، سال ۸، شماره ۴، صص ۱۰۳.
۳. آیت، سید سعید، و اعظمیان، الهه، (۱۳۹۰)، تاثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر توانمندسازی زنان روستایی، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۴، شماره ۳، صص ۱۶۴-۱۵۱.
۴. پاریاب، جابر، زمانی میاندشتی، ناصر، پزشکی‌راد، غلامرضا. و جمالی، حبیبه. (۱۳۹۳)، نقش تعاونی‌های تولیدی زنان روستایی استان فارس؛ مطالعه موردی: تعاونی روستایی زنان همایجان سپیدان، پژوهش‌های روستایی، دوره ۵، شماره ۱، صص ۷۰-۴۵.
۵. تکیه‌نژاد، آرزو. (۱۳۹۰)، نقش تعاونی‌ها در کاهش فقر روستایی. اولین کنفرانس بین‌المللی ظرفیت‌های بخش تعاون.
۶. حیدری، محسن. (۱۳۹۲)، بررسی وضعیت موجود و مطلوب فناوری اطلاعات و ارتباطات روستایی در کشور (مطالعه موردی؛ استان اصفهان). پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس.
۷. ده‌حقی، سمیه، چیدری، محمد و صدیقی، حسن. (۱۳۹۲). نقش تعاونی‌های کشاورزی در توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی استان تهران، فصلنامه تعاون و کشاورزی، سال ۳، شماره ۱۱، صص ۳۱۹.
۸. زراء نژاد، منصور و منتظرحجت، امیرحسین. (۱۳۸۴). نگاهی به مشارکت اقتصادی زنان در ایران. پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، سال ۵، شماره ۱۷، صص ۱۰۴-۷۷.
۹. سازمان تعاون روستایی، (۱۳۹۴)، گزارش وضعیت تعاونی‌های زنان در کشور، تهران.
۱۰. شعبانعلی فمی، حسین؛ دادورخانی، فضیله؛ چوبچیان، شهلا و رستمی، فرحناز، (۱۳۸۷)، تحلیل عوامل اقتصادی مؤثر بر عملکرد تعاونی زنان در ایران، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، سال ۴۰، شماره ۶۶، صص ۱۳۱-۱۱۷.
۱۱. شیرآفکن، آرزو، میردامادی، سیدمهدی. و لشگرآرا. (۱۳۹۴)، نقش فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی اعضای شرکت‌های تعاونی تولید روستایی زنان استان تهران، مجله تعاون و کشاورزی، سال چهارم، شماره ۱۳، صص ۹۹-۱۱۷.
۱۲. صمدی، عباس و سوری، مهرداد. (۱۳۸۹)، تأثیر توانمندسازی نیروی انسانی در عملکرد کارکنان اداره کل تعاون استان همدان، فصلنامه تعاون، سال بیست و یکم، شماره ۱، صص ۱۵۴-۱۴۳.

۱۳. صیادبیدهدنی، لیلا. اسکندری‌نوده، محمد. و خانی، فضیله. (۱۳۹۱)، بررسی قابلیت‌های فناوری اطلاعات در توانمندسازی زنان روستایی مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان لاهیجان، فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی، دوره ۴، شماره ۳، ص ۱۴۶-۱۱۹.
۱۴. علاءالدینی، پویا و رضوی، رضا. (۱۳۹۷)، وضعیت مشارکت و اشتغال زنان، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ۳، شماره ۱۲، ۱۹۴-۲۳۵.
۱۵. عنابستانی، علی‌اکبر و وزیر، سمیه. (۱۳۹۰)، تحلیل آثار اجتماعی، اقتصادی و کالبدی ICT در توسعه نواحی روستایی (مطالعه موردی: شهرستان گرگان). فصلنامه پژوهش‌های روستایی، سال ۲، شماره ۱، صص ۲۱۳-۱۸۷.
۱۶. غلامعلی‌زاده، سمیه و رضایی‌مقدم، کوروش. (۱۳۸۸)، چالش‌های عمده مشارکت زنان روستایی در تعاونی‌ها، فصلنامه نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، سال هفتم، شماره بیست و پنجم، صص ۲۵-۱۹.
۱۷. غلامعلی‌زاده، سمیه و رضایی‌مقدم، کوروش. (۱۳۸۸)، چالش‌های عمده مشارکت زنان روستایی در تعاونی‌ها، فصلنامه نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، سال ۷، شماره ۲۵، صص ۲۵-۱۹.
۱۸. قاضی‌نوری، سید سروش. (۱۳۸۳)، ارزیابی تکنولوژی، وزارت صنایع و معادن، مرکز صنایع نوین، تهران.
۱۹. کلاتری، خلیل. (۱۳۹۱)، مدل‌های کمی در برنامه‌ریزی (منطقه‌ای، شهری و روستایی). تهران: نشر فرهنگ صبا.
۲۰. گل محمدی، فرهود؛ میردامادی، مهدی و کریم معتمد (۱۳۸۶): «فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) در اشتغال‌زایی و بهره‌وری زنان روستایی»، فصلنامه مطالعات فرهنگی-دفاعی زنان، سال سوم، شماره ۱۰ و ۱۱، تهران، صص ۱۱۸-۹۴.
۲۱. لطیفی، سمیه، سعدی، حشمت‌الله و شعبانعلی‌فمی، حسین. (۱۳۹۳). ارزیابی نقش تعاونی‌های فرش دستباف روستایی در توانمندسازی زنان قالیباف مطالعه موردی: استان همدان، فصلنامه جغرافیا و توسعه، دوره ۱۲، شماره ۳۷، صص ۱۳۲-۱۱۹.
۲۲. مرشدی، لاله. و کاظمی حسین. (۱۳۹۲)، نقش فناوری‌های اطلاعات. ارتباطات در توانمندسازی زنان روستایی شهرستان مرودشت، مجله پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۶، شماره ۱، صص ۴۵-۳۵.
۲۳. مطیعی‌لنگرودی، سید حسن. رضوانی، محمدرضا. فرجی‌سبکبار، حسنعلی و نعمتی، مرتضی. (۱۳۸۹). تحلیل اثرات اجتماعی و اقتصادی اطلاعات و ارتباطات روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان گرگان)، مجله جغرافیا، سال ۸، شماره ۲۶، صص ۵۹-۳۳.
۲۴. نی‌پیرد، آن‌بریت‌نی، (۱۳۸۸)، جنسیت در تعاونی‌ها، (ترجمه اصغر بیات)، فصلنامه تعاون، سال ۲۰، شماره ۲۰۴ و ۲۰۵، صص ۱۶۰-۱۴۷.

25. Alexandru, A. (2007), ICT and Its Impact upon the Globalization and Accessibility of the Education in the Health Domain, online in: www.ici.ro.
26. Alibaygi, A., Karamidehkordi, M. and Karamidehkordi, E. (2012). Effectiveness of Rural ICT Centers: A perspective from west of Iran. *Procedia Computer Science* 3 (2012), 1184-1188.

27. Beena, Mathur M, (2012), Role of ICT education for women empowerment. *IJER*. v3i3, 164 – 172.
28. Butts MM1, Vandenberg RJ, DeJoy DM, Schaffer BS, Wilson MG. (2009). Individual Reactions to High Involvement Work Processes: Investigating the Role of Empowerment and Perceived Organizational Support. *Journal of Occupational Health Psychology*. Vol.14. No, 2: 122-136.
29. Davis, C. (2010). Role Occupancy, Quality and Psychological Distress among Caucasian and African American Women, *Affilia- Journal of women and social work*, Vol. 26, No. I, PP. 83-89.
30. De Vita, L., Mari, M. & Poggesi, S. (2014). Women entrepreneurs in and from developing countries: Evidences from the literature. *European Management Journal*, 32 (3), 451–460.
31. International Development Research Centre. (2003). A decade of women's empowerment through local government in India. Workshop report October 20-21, 2003, New Delhi. South Asia partnership Canada (SAP):60. Retrieved from, http://books.google.com/books/about/A_Decade_of_Women_s_Empowerment_hrough.html?id=NfL6kQEACAAJ.
32. Laizu, Z. Armarego, J. and Sudweeks, F. (2010). The role of ICT in women's empowerment in rural Bangladesh. *Proceedings cultural attitudes towards communication and technology 2010*, Murdoch University, Australia, 217-230.
33. Mathur, A. and Ambani, D. (2005). ICT and rural societies: opportunities for growth. *The International Information and Library Review*, Vol. 37, No. 4, pp. 345 – 351.
34. Peterson, Dane. (2004). Benefits of Participation in Corporate Volunteer Programs: Employees Perceptions, *Personnel Review*, 33(6):615-627.
35. Porter, G; Hampshire, K; Abane, A; Munthali, A; Robson, E; Mashiri, M; and Tanle, A. (2012). Youth, Mobility and Mobile Phones in Africa: Findings from a Three Country Study. *Information Technology for Development*. 18(2):145-162.
36. Prasad, P. N., and Sreedevi, V. (2007). Economic Empowerment of Women through Information Technology: A Case Study from an Indian State. *Journal of International Women's Studies*, 8 (4), 107-119.
37. Sanyang, E. S. & Huang, W. (2008). Micro-financing: Enhancing the role of women's group for poverty alleviation in rural Gambia. *World Journal of Agricultural Sciences*, 4 (6), 665-673.
38. Sonja, N. (2008). Defining the co-operative difference, *Journal of Socio Economics*, 37: 2168-2177.
39. Terry, A., and Gomez, R. (2011). Gender and Public Access Computing: an international perspective. *Proceedings of HICSS-44*, Hawaii, Jan 2011.
40. Weber, O. & Ahmad, A. (2014). Empowerment through microfinance: The relation between loan cycle and level of empowerment. *World Development*, 62, 75–87.

The rural women's view regarding usefulness of ICT in rural Women Cooperatives of Urmia

ABSTRAC

Experience in most countries has shown that women are important actors in the development and to hold them back is to hold back the potential for economic growth. On the other, the empowering rural women's use of ICTs is closely connected to socio-economic development, and this potential towards social transformation demands that everyone should have access. Therefore, the purpose of this survey was the study of rural women's view regarding usefulness of ICT in empowering. This study is descriptive – correlation research. The statistical population of the study consisted of all the 265 women Cooperations' Members in the Urmia city. Using Krejcie and Morgan's table and proportional stratified random sampling technique, 152 members were selected as research sample. Interview and questionnaire was the main tool

for data gathering. Finally, 172 questionnaires were completed and used for data analyzing. The instrument for collecting data was a questionnaire which its validity was confirmed by a panel of experts. The reliability of the questionnaire was confirmed using Cronbach's alpha coefficient ($\alpha= 0.76$). The data were analyzed using SPSS software. Results showed that the comparison between the five components of empowerment, the "power of influence" component is more favorable than the other components, while the component "access to resources" is ranked lower than the other components. Also, according to the results of F test, the age of respondents and their history of membership in rural women's cooperatives on the empowerment of women has been effective.

Keywords: Empowerment, Women's cooperative, Communication technology and information, Urmia city.